

не спричиняє реченнєву самонедостатність. Атрибутивно вживаний компонент – узгоджене чи неузгоджене означення – перетворює інформативну надлишковість, що репрезентована синтаксичними структурами, в інформативну діяльність. Функцію атрибутивного конкретизатора виконують різні за семантикою іменники та прикметники. Вступаючи в семантико-синтаксичні зв'язки з атрибутом, факультативний поширювач, що передбачений предикатом, набуває нової синтаксичної якості – обов'язковості, яка зумовлена не значенням предиката, не граматичними факторами, а комунікативною семантикою речення.

Семантико-синтаксичний аспект речення найтісніше пов'язаний і з найбільш "семантичним" глибинним (власне-семантичним) аспектом, і з найбільш "формальним", що виражає реалізацію синтаксичних зв'язків між компонентами речення, тобто поверхневою формально-граматичною площиною речення. Тяжіння до глибинного рівня визначає семантико-синтаксичний рівень як номінативний аспект дієслівного предиката, бо відображає у ньому характер ситуації, події, факту; тяжіння ж до поверхневого рівня визначає семантико-синтаксичний рівень як формалізований аспект структури дієслова-предиката, пов'язаний зі структурою реальних висловлень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерш Й.Ф. Семантико-синтаксичне моделювання простого речення (на матеріалі чеської та української мов) // Зіставні дослідження української, чеської та російської мов: Зб. наук. праць. – К.: Наук. думка, 1987. – с.97-110.
2. Андерш Й.Ф. Валентно-інтенційна структура предиката і типологія простих речень у сучасних слов'янських мовах // Слов'янське мовознавство: Доповіді X Міжнар. з'їзду славистів, Софія, вересень 1988р. – К., 1988. – С.124-136.
3. Есперсен О. Філософія граматики. – М.: Изд-во иностр. лит., 1958. – 404 с.
4. Ломтев Т.П. Парадигматика предложения на основе конвертируемости отношений // Инвариантные синтаксические значения и структура предложения. – М.: Наука, 1969. – С.104-115.
5. Ломтев Т.П. Общее и русское языкознание. Избранные работы. – М., 1976. – 381 с.
6. Матезиус В. О так называемом актуальном членении предложения // Пражский лингвистический кружок: Сб. статей. – М., 1967. – .239-245.
7. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. В. 4 т. – М.: Учпедгиз, 1958. – Т. 1-2. – 536 с.; М.: Просвещение, 1968. – Т.3. – 551 с.; М.: Просвещение, 1977. – Т.4. – Вып.2. – 406 с.
8. Распопов И.П. Что же такое структурная схема предложения? // Вопросы языкознания. – 1976. – № 2. – С. 65–69.
9. Чейф У.Л. Значение и структура языка. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1975. – 432 с.
10. Шведова Н.Ю. О понятии «регулярная реализация структурной схемы простого предложения» // Мысли о современном русском языке. – М.: Наука, 1969. – С. 67–80.

О.В.Кульбабська

ПРЕДИКАЦІЯ ЯК КРИТЕРІЙ РОЗМЕЖУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНОСТІ / НЕЕЛЕМЕНТАРНОСТІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

У статті з'ясовано роль предикації у процесах ускладнення речення; доведено, що в елементарному простому реченні представлено основну предикатему, а неелементарне просте речення репрезентує поєднання основної та вторинної предикатем.

Ключові слова: предикація, просте речення, елементарність / неелементарність, предикатема.

Питання про вихідні синтаксичні одиниці належить до першочергових у синтаксичній теорії. Зокрема одним із найважливіших теоретичних принципів внутрішнього розмежування речень як основних синтаксичних одиниць є виділення їх е л е м е н т а р н и х і н е е л е м е н т а р н и х різновидів. “Без уведення цих граматичних понять неможливе адекватне пізнання всього синтаксичного механізму, ієрархії синтаксичних одиниць і внутрішніх та зовнішніх дериваційних відношень у сфері синтаксису” [2, 11].

У 70-80 рр. ХХ ст. учені звернули увагу на те, що просте речення може передавати значний обсяг інформації, ізосемічним засобом якої слугують передусім складні речення (І.Вихованець, К.Городенська, В.Русанівський, Н.Гуйванюк, А.Загнітко, Л.Кадомцева, Н.Арутюнова, Г.Золотова, В.Хегай, Т.Шмельова, М.Черемісіна та ін.). Попри те, поняття синтаксичної елементарності /

неелементарності дотепер остаточно не визначено у зв'язку з різними підходами до статусу синтаксичних одиниць, до визначення фундаментальних понять “синтаксичне значення”, “синтаксична форма”, “синтаксична категорія” тощо. Українські учені визначають типи синтаксичних одиниць на ґрунті *формально-синтаксичних* і *семантико-синтаксичних* функцій, які безпосередньо пов'язані з синтаксичними зв'язками й семантико-синтаксичними відношеннями [2, 11; 10, 25], синтаксичними позиціями, запрограмованими формальними та змістовими компонентами [8].

І. Поняття формально-синтаксичної елементарності / неелементарності простих речень. І.Вихованець виділяє два різновиди формально елементарних речень:

1. 1. *Власне-формально-синтаксичний різновид* (основний) формується тільки предикативним мінімумом – головними членами двоскладного речення, поєднаними найголовнішим у структурі простого речення предикативним зв'язком, або головним членом односкладного речення, не диференційованим на підмет і присудок [2, 11; 105], що моделює мінімальну реченнєву структуру на еквівалентові (редукованому) предикативному зв'язкові [10, 25]. У цьому аспекті елементарне речення корелює з поняттям “*непоширене речення*”, напр.: *Я мовчу* (С.Андрухович, 59)¹; *Садок – неначе стіна* (Н.Бічуя, 74); *Людина не вічна* (Е.Андрієвська, 53); *Осінь* (Н.Бічуя, 72); *І темно було* (Л.Демська, 112); *Мовчимо* (В.Мастерова, 365); *Сутеніє* (С.Майданська, 293). Інколи формально елементарне речення не становить цілісного повідомлення, пор.: *Бабуня казала...*; *Я знаю...* Мінімальна граматична схема містить поєднання форм або одну форму слова, які спроможні виразити обов'язкове реченнєве значення, вказуючи на стосунок речення до дійсності у категоріях модальності (реальності / ірреальності) і часу. Отже, розуміння власне-формально-синтаксичного мінімуму простого речення орієнтоване на формальну організацію речення як предикативної одиниці і становить найабстрактнішу реченнєву величину. Ці елементарні конструкції є підґрунтям для утворення інших різновидів простих речень.

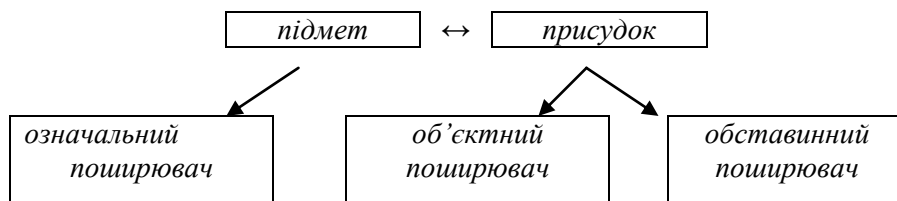
1.2. *Опосередкований формально-синтаксичний різновид* – це елементарне просте речення, до складу якого входять усі іменникові компоненти, зумовлені семантико-синтаксичною валентністю предиката, що роблять речення мінімальним повідомленням, незалежним від контексту [2, 12; 107; 110], отже, йдеться про *поширені прості речення*, напр.: *Андрій провів своїх гостей до машини* (Н.Зборовська, 203); *Хлопчик попросив шовкової нитки* (С.Майданська, 295); *Віра розгублено обіймала свій закривавлений живіт* (О.Луцишина, 275); *Я зупинилась від несподіваного хвилювання* (Т.Каунова, 230); *Розшукували його по всьому місту* (Н.Зборовська, 202) тощо. “Семантико-синтаксична валентність предиката, – слушно зауважує І.Вихованець, – визначає лише кількість необхідних для речення компонентів, якісний же склад цих компонентів спричинюється формально-синтаксичними засобами” [2, 12] і здійснюється на ґрунті предикативного і підрядного зв'язків, морфолого-синтаксичними засобами вираження яких є форми слова та сполуки прийменників із закінченнями непрямих відмінків іменника [див. також: 10, 25]. Отже, у реченнях такого типу представлено тільки дві синтаксичні структури – предикативне ядро та словосполучення [2, 106]. Напр.: у реченні *Хлопчик попросив шовкової нитки* зреалізовано структурну схему предикативного ядра N_1Vf і моделі словосполучення $Vf N_4; N_4 Adj$. Зауважимо, що зв'язок детермінантних членів з основним складом речення на зразок *Через мільярди років безбережна ваняна улоговина цього моря проросте ковилою* (С.Майданська, 284), який І.Вихованець як “слабкий підрядний”, зокрема “*приреченнєве прилягання*” [2, 26; 39; 41], а також *подвійний синтаксичний зв'язок*, що поєднує підмет із обома присудковими компонентами *Розгніваний ішов Омелько додому* (О.Пчілка) чи знахідний придієслівний об'єкта з опорним дієсловом та напівпредикативним прикметником *Хоче все в ній бачити гарним* (М.Стельмах) *Я побачила непорушного, навіть трохи статичного, оленя* (Н.Бічуя, 74) у нашому розумінні є неприслівними зв'язками, виділюваними на рівні речення, а отже, крім предикативного та прислівного підрядного зв'язку (керування, узгодження, кореляції, власне прилягання, відмінкового прилягання), у формально елементарних реченнях репрезентовано також неприслівні зв'язки (детермінантний; тяжіння або подвійний синтаксичний зв'язок.).

Залежно від валентного класу предиката в українській мові виділяємо однокомпонентні, двокомпонентні, трикомпонентні, чотирикомпонентні, п'ятикомпонентні, шестикомпонентні, семикомпонентні елементарні прості речення [2, 110], як-от: 1) *Вечоріє*; 2) *Дитині було боляче*; 3) *Мені ухвалювати рішення*; *Він потребує поради*; *Дахи схожі на панцирі*; 4) *Друзі пектимуть*

¹ Ілюстративний матеріал наводимо за виданням: *Незнайома: Антологія української „жіночої” прози та есеїстики другої половини ХХ – поч. ХХІ ст.* – Львів: Піраміда, 2005. – 600 с.

картоплю задля мене; 5) Дівчинка простягає **черепасі** однією **рукою** білу **редиску**; 6) Дід приніс із саду **воскові соти онукам у кімнату**; 7) Батьки привозять **нас бабусі машиною з міста до села**.

Оптимальна модель формально елементарного речення має такий вигляд:

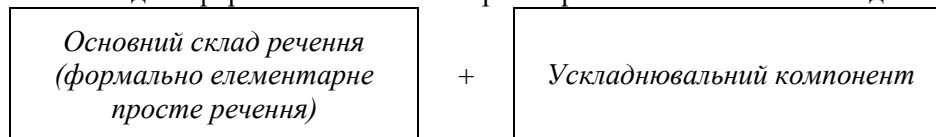

Ф о р м а л ь н о н е е л е м е н т а р н і (ускладнені) прості речення містять самостійні синтаксичні позиції, що їх посідають слова чи групи слів, не зумовлені валентністю предиката, конструкції з однорідними членами.

Прості ускладнені речення досить різноманітні за складом [11, 124; 10, 27]. Такі типи речення моделюють власне- чи опосередковано-формально-елементарні речення плюс ускладнювальні конструкції, напр.: 1). Дзвінка **ходить** разом із маленьким сином у малиннику **та їсть** солодкі ягоди (Н.Зборовська, 195); 2). Соломійка вечорами, **затамувавши дух**, чаклувала поруч із червоним вогником (Т.Зарівна, 159); 3). І чомусь звідтіля, з **гір**, мені вже вкотре вчувається крик оленя (Н.Бічуя, 72); 4). Я, **самозрозуміла річ**, пробую аргументувати свою думку (Е.Андрієвська, 52); 5). Сама Марія Олександрівна ніколи не вживала псевдоніма в листуванні (**підписувалася завжди як Марія Маркович**) (В.Агеєва, 13); 6) Як у тебе, **бабусю**, завжди чистенько! (Є.Кононенко, 236) тощо.

Крім предикативного зв'язку, у розглядуваних реченнях репрезентовано сурядний (1), напівпредикативний (2), опосередкований (3), зв'язок вставної конструкції з базовим реченням (4), зв'язок вставленої конструкції з базовим реченням (5), зв'язок звертальної конструкції з базовим реченням (6), власне синтаксичними засобами вираження яких слугують сполучники, порядок слів, інтонація, ритмомелодійні засоби, які маркують семантико-синтаксичні відношення. Ускладнене просте речення зберігає структурну схему одного з вихідних елементарних речень, до якої обов'язково додаються перетворені на член / члени речення інші вихідні елементарні прості речення [2, 129; 13, 190-193].

Оптимальна модель формально неелементарного речення має такий вигляд:

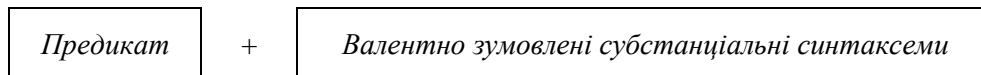

Напр.: формально неелементарне речення *Олена Теліга – молода, вродлива й напрочуд жіночна – ідеально вписувалася в цей канон обставинами своєї біографії* (О.Забужко, 140) варто розглядати як багатоярусну побудову, в якій одні зв'язки та відношення накладаються на інші: перший рівень – рівень слів і словоформ – репрезентують головні члени (*Олена Теліга вписувалася*) й прислівні поширювачі (*вписувалася ідеально; вписувалася в канон; цей канон; вписувалася обставинами; обставинами біографії; своєї біографії*); другий рівень – власне синтаксичний – представлено напівпредикативним зв'язком та предикативно-атрибутивними відношеннями, що виникають між частинами речення: *Олена Теліга ідеально вписувалася в цей канон обставинами своєї біографії + молода, вродлива й напрочуд жіночна*. Зауважимо, що ускладнювальна конструкція *молода, вродлива й напрочуд жіночна* відтворюється як цілісний блок (зворот) із спільною функцією. За цією ознакою неелементарне просте речення становить собою декілька синтагм, як-от: *Олена Теліга – /// молода, // вродлива / й напрочуд жіночна ///* – *ідеально вписувалася в цей канон обставинами своєї біографії. ////* Отже, ускладнені прості речення становлять собою окремий клас простих речень, виразно протиставлюваний класові неускладнених, тобто елементарних, речень. Формально неелементарні прості речення об'єднують різноманітні реченнєві побудови, яким у формально-синтаксичному плані притаманна головна ознака простого речення – м о н о п р е д и к а т и в н і с т ь [2, 112; 3, 255]. Спільним для них є те, що всі вони, не втрачаючи структурних властивостей простого речення, виступають з якимось додатковим компонентом, що певним чином ускладнює його синтаксичну структуру і доповнює його семантику новими аспектами зв'язку з позамовною дійсністю [7, 216].

1. *Поняття семантико-синтаксичної елементарності / неелементарності простих речень*

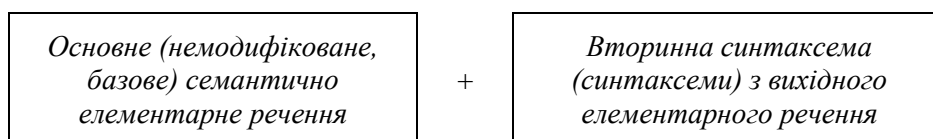
Семантично елементарні речення – це речення, які складаються тільки з одного предиката й зумовлених його семантико-синтаксичною валентністю іменникових синтаксем [2, 125], напр.: *Грушу смачно скльовує птах* (Н.Бічуя, 72); *Хліб уже лежить на столі* (Н.Бічуя, 73); *Я грію гречку* (С.Андрухович, 59) тощо. З опорою на валентність предикат речення окреслює можливу ситуацію і є знаком ситуації та інструментом розмежування елементарного речень [2, 121]. Семантичний тип предиката може мати “синтетичну та аналітичну форми і валентну спроможність різної сили й кількісного спектра. Така структура фіксує спосіб пізнання емпіричної ситуації як дійсної, реальної, гіпотетичної (бажаної, можливої), ірреальної” [10, 37].

Семантична модель елементарного речення така:

Із семантичного погляду просте елементарне речення має такі релевантні ознаки: 1) є монопропозитивною одиницею; 2) пропозиція оформлена первинним способом – предикативною конструкцією (реченням) [2, 122]; 3) валентний клас предиката зумовлює семантико-синтаксичну структуру – одновалентну, двовалентну, тривалентну, чотиривалентну, п’ятивалентну, шестивалентну [2, 13; 110], пор., за А.Загнітком, Т.Масицькою, семивалентну [8; 9; 10, 96-98]; 4) цю структуру формують три типи предикатних слів, що, позначаючи ознаку (дію, процес, стан, якість), стоять у позиції присудка двоскладного або головного члена односкладного речень: *дієслова, прикметники, прислівники*, [2, 126]; 5) позначає одну ситуацію, одну подію [6]; 6) характер ситуації відображають субстанціальні (предметні) відношення, тобто відношення назв предметів до предиката [Вихованець 1993: 57]; 7) субстанціальні семантико-синтаксичні відношення – суб’єктні, об’єктні, адресатні, інструментальні, локативні – спрямовані від підпорядкованого (залежного) компонента до опорного; 8) субстанціальні синтаксеми як складники семантично елементарного простого речення також мають бути елементарними за своїм характером [2, 126]; 9) типове значення (функція) елементарного простого речення може зазнавати численних модифікацій у мовленнєвих актах [2, 48]; 10) у дериваційному плані семантично елементарні прості речення є вихідними (базовими) [4; 2, 126]; 11) виступають симетричними реченнями, елементарними як за формою, так і за значенням [1]. Отже,

Семантично неелементарні речення – це речення, у яких виділяємо основну (базову) структуру одного з вихідних елементарних речень і модифіковану структуру іншого елементарного речення [2, 14; 129; 13, 190]. Такі речення утворено внаслідок семантико-синтаксичних та формально-синтаксичних трансформацій складних речень [2, 264; 10, 35]. Напр.: *Після розлучення ходила з сином до театру* (Є.Кононенко, 237); *При місяці блищали очі-гудзики* (С.Кохмат, 263); *На відміну від Андрія-великого син був лагідний* (Н.Зборовська, 190); *Ми пішли з Андрієм по пиво* (Н.Зборовська, 198); *Мій дід занімів від інсульту* (О.Луцишина, 276); *Треба жити наперекір нещастям* (Н.Зборовська, 204); *Я боюся дитячого плачу* (І.Карпа, 220); *Художник пообіцяв їй [Дзвінці] зустріч у тому самому барі* (Н.Зборовська, 204); *Тож вона [Рита] посміхнулася, мокрими руками допомогла Славі стягти з себе одяг і посадила малого у ванну* (О.Луцишина, 272); *У реальності зачайлися гострі пазурі постійного душевного болю* (О.Луцишина, 274); *Люди ішли з-за муру з важкими ношами в руках* (І.Карпа, 218); *За вікном політали дрібні сніжинки* (Є.Кононенко, 258); *А потім з’явилася Світлана, нинішня невістка* (Є.Кононенко, 237); *Десять там, на материку, залишилося маленьке сільце* (С.Майданська, 284); *Виявляється, можна існувати одночасно у трьох місцях (і в той же час не існувати у жодному)* (О.Луцишина, 272) тощо. Наявність хоча б одного ускладнювального компонента засвідчує семантичну неелементарність простого речення, яке має таку модель:

Просте неелементарне з семантичного погляду речення має такі релевантні ознаки: 1) є поліпропозитивною одиницею, оскільки репрезентує як мінімум дві пропозиції: одну – оформлену реченням, іншу – вторинним способом, тобто непередикативною конструкцією, що не становить собою окремого речення, а стає частиною ускладненого речення [2, 122-123]; 2) виражає складний

об'єктивно-семантичний зміст [2, 123]; 3) репрезентує два ряди членів речення: а) виділених на основі синтаксичних зв'язків; б) виділених на основі семантико-синтаксичних відношень [13, 190-193]; 4) містить базову предикатну синтаксему і зумовлені її семантико-синтаксичною валентністю іменникові синтаксеми, а також синтаксеми, невалентного характеру, утворені внаслідок різноманітних перетворень вихідних речень [2, 135]; 5) у структуруванні неелементарного речення беруть участь валентності предикатів вихідних речень; 6) семантико-синтаксичною основою неелементарного речення виступає нетрансформоване елементарне речення з шістьма можливими валентними класами предикатів: одновалентні, двовалентні, тривалентні, чотиривалентні, п'ятивалентні, шестивалентні первинні предикати [2, 130; 135]; 7) у складі семантично неелементарного речення функціонують вторинні синтаксеми – предикатні й іменникові (субстанціальні) [2, 139-141]; 8) семантико-синтаксична спеціалізація ускладнювальних компонентів визначає особливості семантично неелементарних речень [2, 130]; 9) виражають не тільки типові для простих елементарних речень субстанціальні семантико-синтаксичні відношення, а й вторинні, що ґрунтуються на тотожних або суміжних відношеннях між частинами складного речення: адвербіальні, атрибутивні, модальні, еднальні, протиставні, зіставні й розділові [2, 46-47; 246; 12, 273; 10, 38]; 10) вказує на дві або більше ситуацій, тобто виражає значення, яке найвиразніше передають складні речення [2, 58]; 11) мають неоднаковий ступінь близькості до складного речення, тобто існують градації глибини перетворень вихідних конструкцій [2, 128]; 12) перебувають у формально-семантичних співвідношеннях з іншими типами речень – простих і складних [5]; 13) презентують синтаксичну похідність від складних речень [4]; 14) вирізняється асиметричністю семантико-синтаксичної та формально-синтаксичної структур [2, 58]. “За формально-синтаксичними ознаками (найголовнішою з них є монопредикативність) вони входять до складу простих речень, за семантико-синтаксичними ознаками (семантична неелементарність, поліпредикатність) – до складних конструкцій” [2, 246].

Крім зазначених ознак, важливим інструментом для дослідження елементарних і неелементарних простих речень є поняття “предикація”, як одна з трьох основних функції висловлень (разом з номінацією і локалізацією), акт поєднання незалежних предметів думки, виражених самостійними словами (в нормі предикатом і його актантами), з метою відображення „стану справ”, події, ситуації дійсності; акт породження пропозиції [5, 393]. Таким чином, у понятті „предикація” виділяємо два взаємопов'язані елементи значення: а) приписування предмету висловлення певної ознаки; б) поєднання компонентів речення, в яких цей акт реалізується. У цьому аспекті *первинна предикація* репрезентує структурний центр елементарного речення і водночас його структурно-семантичний мінімум, сформований одним предикатом і зумовленими його валентністю іменниковими синтаксемами, які вказують на відповідні ролі (функції) істот і неживих предметів (І.Вихованець, Й.Андерш, К.Городенська, В.Русанівський та ін.). На позначення одиниці семантичної структури речення, що оформляє граматично акт думки та має такі ознаки, як цільність, розчленованість у відображенні реальної дійсності (двочленність), пропонуємо термін *предикатема*. Отже, у нашому розумінні, *речення – це форма вираження суб'єктно-предикатної структури предикатема*. Відповідно, в елементарному простому реченні представлено *основну предикатему* (далі – П_{S1-P1}), як-от: *Федусь*_{S1} *припасовував*_{P1} *на красна дошки* (М.Матіос, 377); *Мені*_{S1} *сумно*_{P1}; *Світає*_{S0-P1}.

У структурі речення, як зазначали вище, можуть функціонувати й такі компоненти, що не мають вербального оформлення і репрезентують *вторинну предикацію* в реченні. До таких належать як однорідні, відокремлені члени речення, вставні і вставлені конструкції, звертання, так і згорнуті пропозиції, вторинні предикатні синтаксеми прислівного та детермінантного характеру [13, 5]. Напр.: *А я помовчу, потерплю і усміхнуся синій тиші* (Т.Севернюк, 32); *У генах твоїх, оповита блакитами, колись, та озветься батьківська земля* (Т.Севернюк, 45); *Защо нас скарала природа, наплодивши лжевладарів?* (Т.Севернюк, 20); *У день провідний, в цвіт доби предзвонної, мороз шуганув через думи мої...* (Т.Севернюк, 45); *Ще ми є (хоч кажуть, що – нема) старого віку незрадливі діти* (Т.Севернюк, 30); *Можє, тут вже немає мене...* (Т.Севернюк, 9); *Ти де, Ісусе?* (Т.Севернюк, 68); *Від кропу й м'яти – кругом голова* (Т.Севернюк, 43); *Нагадуй попри часу гіркоцвіт ним зраджений, наш віщий заповіт* (Т.Севернюк, 69); *І зріє слово те, що зародила в мені любов на вірність цим полям* (Т.Севернюк, 118); *Серед ночі б'є годинник синій-синій* (Т.Севернюк, 123); *Лише, обнявши синь, тополі ронять пух – м'який і теплий сніг на зовсім голе поле* (Т.Севернюк, 36).

У семантично неелементарних реченнях репрезентовано як мінімум дві предикативи – основну (як у семантично елементарному – $P_{S_1 - P_1}$) та вторинну ($P_{S_2 - P_2}$), напр.: *Серед ночі б'є годинник синій-синій* // Була P_2 ніч $S_2 + B'є$ P_1 годинник $S_1 +$ Годинник S_1 синій-синій P_2 .

Типологія предикацій (напр.: стяжена, подвійна, згорнута, додаткова, потенційна, імпліцитна) може слугувати своєрідною координатою у вивченні семантично неелементарного речення, його текстотвірних потенцій і потребує подальшого глибокого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арват Н.М. Про асиметрію простого речення // Мовознавство. – 1978. – № 2. – С.37 – 43.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис (Підручник). — К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Волох О.Т., Чемерисов М.Т., Чернов Є.І. Сучасна українська літературна мова. – К.: Вища шк., 1976. – 278 с.
4. Городенська К.Г. Деривація синтаксичних одиниць / Ін-т мовознавства; Відп. ред. І.Р.Вихованець. – К.: Наук. думка, 1991. – 192 с.
5. Гуйванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць: Монографія.— Чернівці: Рута, 1999. — 336 с.
6. Гуйванюк Н.В., Кульбабська О.В. Ситуація як денотат речення-висловлення // Матеріали ІХ Міжнародн. конф. – Івано-Франківськ: ВДВЦІТ, 2006. – С. 60 – 63.
7. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К.: Наук. думка, 1984. – 296 с.
8. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 1996. – 437 с.
9. Масицька Т.С. Граматична структура дієслівної валентності. – Луцьк: Ред-вид. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – 208 с.
10. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій: Монографія. – Вид. 2-ге, переробл. – Луцьк: РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
11. Сучасна українська мова: Синтаксис / Навч. посібн. / С.П.Бевзенко, Л.П.Литвин, Г.В.Семеренко. – К.: Вища шк., 2005. – 270 с.
12. Сучасна українська мова / За ред. О.Д.Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – 400 с.
13. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – К.: Академія, 2004. – 408 с.

In the article the role of predikation is found out in the processes of complication of suggestion; it is proved that in an elementary simple sentence it is presented basic predikatem's, and an unelementary simple sentence presents combination of basic and second predikatem's.

Key words: predikation, simple sentence, elementariness / unelementariness, predikatema.

Н.П. Литвиненко

ФУНКЦІОНАЛЬНО СПІВВІДНОСНІ РЯДИ СПОНУКАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Розглянуто варіативність граматичного вираження семантики спонукування у медичному дискурсі на різних етапах спілкування лікаря з пацієнтом.

Ключові слова: дискурс, комуніканти, імператив, функціонально співвідносний, спонукальний, інваріантний.

Особливості семантичної структури спонукальних конструкцій у контексті мовленнєвої діяльності комунікантів – проблема, яка останнім часом усе частіше стає об'єктом наукових досліджень [7;10]. Ще донедавна категорію спонукальності у лінгвістичній літературі витлумачували переважно як мовне явище, хоч співвіднесеність комунікативних моделей мови з механізмами й формами здійснення мовленнєвої діяльності є незаперечним і закономірним явищем. Це особливо відчутно в працях науковців, що досліджують різновиди фахового дискурсу, до яких належить і медичний [2; 6; 11].

Уживання спонукальних конструкцій у медичному дискурсі є функціонально необхідним для успішної комунікації. Це насамперед зумовлено тим, що спонукальна модальність, яка лежить у площині відношення мовця й того адресата, до якого спрямоване волевиявлення, має багато відтінків: просте спонукування, прохання, благання, умовляння, дозвіл, пересторога, наказ, жартівливе або